

Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola

Szatmár-Bereg turisztikai alapú területfejlesztése

PhD-értekezés tézisei

Bácskainé Pristyák Erika

Nyíregyháza, 2008

Földtudományok Doktori Program

Vezetője:

Prof. Dr. Tóth József DSc.

egyetemi tanár, a földtudomány doktora, rektor emeritus

PTE TTK Földrajzi Intézet

Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék

A doktori témacsoport címe:

Terület és településföldrajz

Vezetője:

Prof. Dr. Tóth József DSc.

egyetemi tanár, a földtudomány doktora, rektor emeritus

PTE TTK Földrajzi Intézet

Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék

A disszertáció tudományága:

Társadalomföldrajz

Témavezető:

Dr. Szabó Géza PhD

tanszékvezető egyetemi docens

PTE TTK Földrajzi Intézet

Magyarország Földrajza Tanszék

I. BEVEZETÉS

Az EU a területfejlesztés hosszútávú céljaként... általában így kezdődnek ma a hasonló tematikájú dolgozatok, azonban a Szatmár-Beregi síkság falvai még mindig elég távol esnek Brüsszeltől, az emberek nem a különböző projektekből hisznek. Nem a közösségi szlogenek megteremtése a cél, hanem a megélhetés és a vidék továbbélése. Az, hogy ne tűnjön el e kistáj egyedisége, ne globalizálódjon és a fiatalok ne akarjanak még mindig nagyvárosokba menekülni.

Szatmár-Bereg az ország ÉK-i részén fekvő szép kistáj, nagymúltú, változatos sorsú térség. Napjainkban az értékelése széles skálán mozog. Gazdag kulturális örökség, élhető, kellemes, múltat őrző települések. Ezzel együtt gazdasági elmaradottság, szegénység, magas munkanélküliség, csökkenő természetes szaporodás, elöregedő népesség jellemzi a területet. A dolgozat térbeli keretét a természeti kistáj képezi. A társadalmi-gazdasági vizsgálatok során nehézséget jelentett, hogy a terület nem azonosítható közigazgatási egységgel. Korábban négy, majd három járásnak, – jelenleg négy kistérségnek – csengeri, fehérgyarmati, mátészalkai, vásárosnaményi – a többségét alkotja.

A turizmus, ami a terület- és vidékfejlesztési politikában gyakran kiemelt szerepet tölt be, ténylegesen hozzájárul a megbízható jövedelemszerzéshez. Előrebocsátom, hogy az általam vizsgált Szatmár-Bereg falvak 23%-ban ér el eredményt.

Visszatérve az alapkérdéshez:

Az Európai Területfejlesztési Perspektíva (ESDP) a területfejlesztés hosszú-távú céljaként három prioritást fogalmaz meg:

- a gazdasági és társadalmi kohéziót
- a természeti erőforrások és a kulturális örökség megőrzést
- az európai térség kiegyensúlyozottabb versenyképességét.

Ezek a célok felelnek meg a területfejlesztés hagyományos alapelveinek, azaz a méltányosság, a fenntartható fejlődés és a hatékonyság alapelveinek. A gazdasági növekedés, a mezőgazdaság problémái, az infrastrukturális fejlesztés, és a foglalkoztatási gondok megoldásában helyi szinten kevés tehető, ma is országos szintű problémák. Térségünk hagyományosan mezőgazdasági terület, sok szakember véleménye az, hogy csakis az agrárium rendbehozatala jelenthet markánsabb változást ebben a térségben is. A

területfejlesztés és turizmus kapcsolatáról megoszlanak a szakmai vélemények. Ha a turizmus interszekcionális jellegéből indulunk ki és a kapcsolódó környezet- és természetvédelmi, kulturális és gazdasági hatékonyság követelményeit is szem előtt tartjuk, akkor nem kérdéses a területfejlesztési funkciója. Az Országos Területfejlesztési Konceptió 1998-as változatától a 2007-2013-as tervezési periódusra elkészült Nemzeti Fejlesztési Terv II-nek is része.

A turizmusföldrajz ma már kezd elfogadottá válni hazánkban is, de még közel sem tart ott, ahol ezen a területen a legmesszebbre jutott német geográfiában. A hazai turizmusföldrajz súlya ma a földrajzon belül rendszertani és tudományos reprezentációk tekintetében is a periférián található (AUBERT A. 2006). A turizmusföldrajz kutatási módszerei és folyamata összetett, a klasszikus kutatómódszertant és a területfejlesztési dokumentációk kezelését ötvözi, melyet ez a dolgozat is követ.

A doktori dolgozat alapvető célja, hogy bebizonyítsa, miszerint az idegenforgalom egy periférikus területen is képes vidékfejlesztésre, már rövidtávon is jövedelem-kiegészítést, több esetben megélhetést biztosít a népességnek, más nemzetgazdasági ág minimális fejlesztő hatásával szemben. Szatmár-Beregben a szakemberek és az eredetileg kisszámú turisztikai vállalkozó képesek bebizonyítani, hogy a szálláskiadás mellett az újszerű turisztikai termékek bevezetése jelentősen növeli a vendégforgalmat, ezáltal generálja a továbbfejlődést.

A dolgozat tudományos célja, hogy komplex turizmusföldrajzi értékelést és erre alapuló fejlesztési javaslatokat nyújtson a határ menti kistájon elterülő kistérségek számára (összesen 2140 km²-en 153 000 fő). A turizmus sikeres működésében térségünkben meghatározó szerepet játszanak a statisztikailag nem kimutatható jellemzők is (a vendégek véleménye, annak továbbadása, az ismertség, a falvak miliője). Ezek hatását is igyekeztem beépíteni a dolgozatba, de elkerülhetetlen a szubjektivitás.

A kutatás gyakorlati célja, hogy az örökségturizmus minőségi fejlesztése tovább folytatódjék, és az aktív turizmus megerősödjön.

Határmenti térségként a területfejlesztési politika ezt érintő kérdéseit is áttekintem, írok az aprófalvokról, a rurális terek problémáiról. A földrajzi kistájak, mint desztinációk turisztikai értelmezése is megtörténik. Turizmuselméletből vizsgálom a turisztikai termékek, az attrakciók, a tematikus utak és a desztinációmenedzsment kérdését.

Turisztikai téren Szatmár-Beregben három területet lehet jól elkülöníteni. A Szatmár északi része a rendezvények szervezésével emelkedik ki. Az idén a 11. Szatmári Fesztivál zajlott. A falusi turizmus nagy tapasztalattal rendelkezik, a 90-es évek eleje óta működik. „Új” idegenforgalmi falu például Penyige, Panyola. A Szatmár déli részén még megyei viszonylatban

is gyerekcipőben jár a turizmus. Aktívan részt vettem a Mátészalkai kistérség turisztikai fejlesztési koncepciójának készítésében, Vaja, Vállaj és még néhány település nagyon elszánt az idegenforgalom növelése iránt. A harmadik terület a Bereg, itt a falvak inkább hagyományos vonzerőkre alapoznak, (XIII. századi, szép kis templomok, fa harangtoronyok, ipari műemlékek), de van attrakció is (Jeles napok a Beregben).

A kistérségi központok, Vásárosnamény, Fehérgyarmat, Mátészalka, Csenger és a falvak turisztikai kapcsolata eltérő.

II. HELYZETELEMZÉS

Néhány adat Szatmár-Bereg társadalmi viszonyainak ismertetéséhez

Térségünk az ország és egyben az Észak-alföldi Régió ÉK-i része. A régió helyzete az Európai Unióban kedvezőtlen, 2005-ben az unió 249 NUTS szintű régiója közül a 230. helyet foglalta el társadalmi mutatók és a GDP alapján. Az újonnan csatlakozott tíz ország esetében is a 41 régió között a 36. helyen állt. Az országon belül Szabolcs-Szatmár-Bereg megye is a sereghajtók között (19. és 20. hely) helyezkedik el.

Kistérségenként a foglalkoztatottak aránya 21-24% között szóródott, a foglalkoztatottsági ráta kedvezőtlenebb a megyei (27%) és az országos szintnél (36%). Az aktív népesség gazdasági ágak szerinti megoszlása: 8% a mezőgazdaságban, 32 % az iparban és 60 % szolgáltatások terén dolgoznak. A régió 31 munkaerő-piaci körzete között három olyan kirendeltség található, ahol a fiatal álláskeresők aránya meghaladja az országos átlag másfélszeresét, ezek éppen az általam kutatott kistérségek: Kisvárdai 18, Mátészalkai 15, és Vásárosnaményi 16 %-kal. A munkanélküliségi ráta az 1990-es évek vége és 2003 között jelentős mértékben csökkent, az utóbbi években azonban emelkedik (2006-ben 11%-os), a kistérségi adatokat vizsgálva a legrosszabb helyzetben (az országos átlag kétszerese feletti értékkel) éppen a csengeri, a fehérgyarmati, a vásárosnaményi, a mátészalkai kistérségek állnak.

Miközben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye tartós hátrányáról beszélünk, a megyén belül is igen számottevő különbségek alakultak ki. Ezek mértéke gyakran hasonlóan alakul, mint a nagyobb területi egységek között. A 64/2004. Kormányrendeletben közzétettek szerint – az ország 168 kistérségéből 95 a kedvezményezett térség. Közülük a fejlettséget/elmaradottságot mérő komplex mutató alapján 48 minősült a területfejlesztés szempontjából leghátrányosabb helyzetűnek, melyeknek hatoda (nyolc kistérség)

megyénkben található. Az általam vizsgált négy kistérség is beleesik ebbe. A gazdasági megújulást hordozó centrumok, térségek (Budapest, ÉNy-Magyarország) pedig távol esnek ahhoz, hogy dinamikus hatással legyenek területünk gazdaságára.

A turizmus helyzete Szatmár-Beregben

A vidéki turizmus fő vonzerejét a természetközelség és a vidéki jelleg rekreációs lehetőségei nyújtják. Statisztikai szempontból a vidéki régiók ismérve, hogy a legfőbb vonzerőt a természet vagy a vidéki jelleg jelentse a turisták számára illetve a szállodák ne legyenek meghatározó jelentőségűek. A vidéki turizmus forgalmát általában a belföldi vendégek adják, átlagos vendégéjszakák száma is alacsonyabb az országos átlagnál (Szabó G. 2007).

Nemzetközi jelentőségű vonzerónk nincs. Az Észak-alföldi Régió vonzeró térképéből látszik, hogy az országos vonzerók közül a régióon belül a szatmár-beregi területeken található a legtöbb. Helyi jelentőségűből ez fokozódik.

Az Észak-alföldi Régió helyi jelentőségű vonzeróinak helyszínei

Vásárosnaményon túl, azaz a Beregben és Fehérgyarmat környékén, azaz a Szatmárban növekszik egyre inkább a turizmus szerepe. A szatmár-beregi turizmus fejlődésében, a falvak népszerűségének növelésében, nagy szerepe van a Tisza menti vízi turizmus mellett a falusi turizmus fejlesztésének. Ami alatt az építészeti és néprajzi sajátosságok életre keltését, az új turisztikai termékek, fesztiválok szervezését és a szilvaútat értem. A kereskedelmi és magán szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának növekedése mellett a tradicionális mezőgazdasági termékek feldolgozása és eladhatósága is növekszik, amely a turizmus legjelentősebb hozadéka. A hagyományápolás újjáélesztése térségünk sajátos vonása, egyik vonzereje, hiszen a táji adottságok és falusi szálláshelyek ma már nem jelentenek önmagukban elegendő vonzerőt.

A Felső-Tisza-vidék üdülőterületén található falvak között vannak stabil vendégforgalmat lebonyolító települések (pl: Beregdaróc, Jánd, Kölcse, Szatmárcseke, Tarpa, Tivadar, Túristvándi), és vannak e tekintetben bizonytalan helyzetű települések (pl: Csaroda, Nagyar, Penyige, Tiszavid, Vámosatya). A vendégforgalom változásának okai összetettek, elsősorban meghatározó a humán erőforrás. Szakemberek jelenléte vagy hiánya és a szemléletmódbeli különbségek jelentős mértékben kihatnak egy-egy falu idegenforgalmi helyzetére.

Terméktípusok:

Aktív turizmus:

Viziturizmus, Kerékpárturizmus, Ökoturizmus

Kulturális turizmus, Örökségturizmus

Falusi turizmus, Gasztronómia

Turisztikai termékek, attrakciók:

Szatmár Fesztivál

Jeles napok a Beregben

Szatmár-Beregi Szilvaút

Szilva termál és wellnessfürdő

Az Észak-alföldi Régió turizmus fejlesztési stratégiájának térségi vonatkozásai

A megfogalmazott 4 stratégiai program közül a vonzerő- és attrakciófejlesztés területén lehet a desztináció sajátosságait jól érvényesíteni. A fogadási feltételek, a marketing és a szervezeti működés területén is előrelépés szükséges. Véleményem szerint előrelépés a következő fejlesztésektől várható:

Tiszai- (vízi) turizmus: vízi turisztikai objektumokhoz alkalmazkodó túraútvonalak kialakítása, tiszai vízi-túra szolgáltatások magasabb szintre fejlesztése, megfelelő fogadóbázisok kialakítása, (kikötők, szabadvízi strandok), horgászturizmus feltételeinek javítása, a vízi turizmushoz kapcsolódó egyéb többcélú turizmust lehetővé tevő fejlesztések.

Örökségturizmus: vidéki örökséghez kötődő turisztikai fejlesztések, hagyományos kézműves mesterségek megőrzése és turisztikai célú alkalmazása, elsődleges vonzerőt jelentő nagyrendezvény megerősítése, vallási turizmus helyszínek fejlesztése, lovas turizmus minősített bázisainak fejlesztése, lovastúra útvonalak kiépítése.

Öko- és falusi turizmus: a kiváló ökológiai helyzet fenntartása, ökoturisztikai látogató és oktató központok, további tanösvények építése.

III. EREDMÉNYEK

Szatmár-Bereg falvainak turisztikai tipizálása

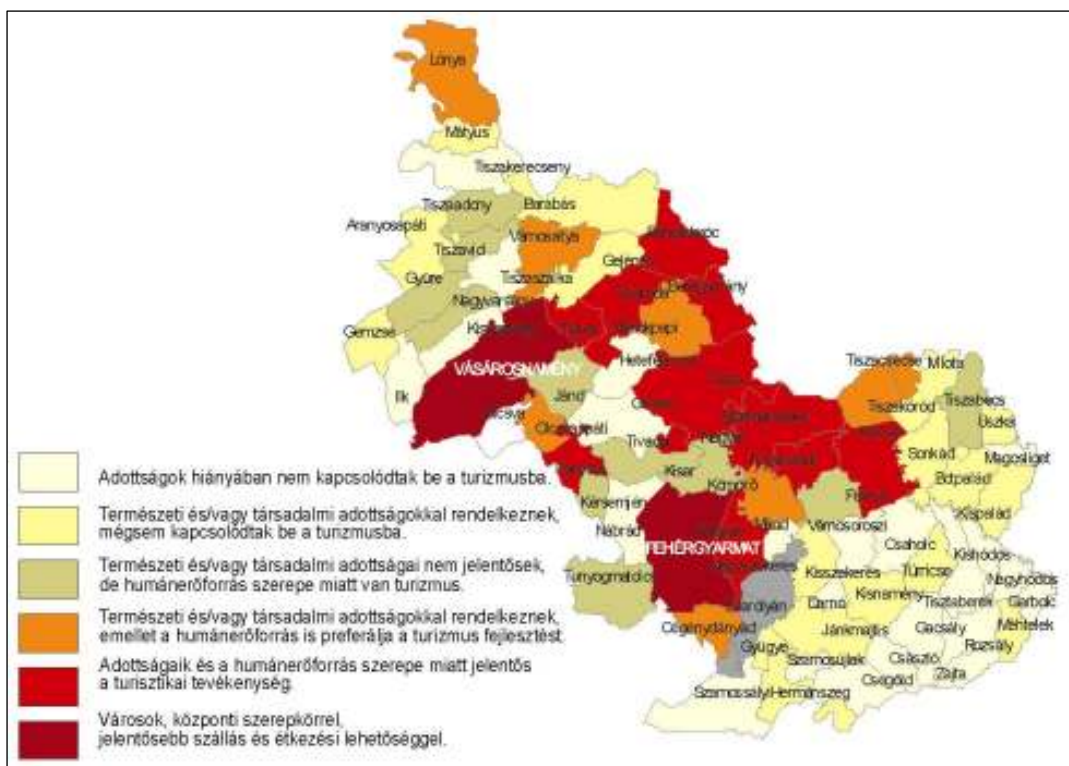
Ebben a kutatásban részletesebben 76 települést vizsgáltam (1271 km², 71.717 fő). Megállapítottam, hogy turisztikai szempontból nincs összefüggés a falvak mérete, társadalom-földrajzi mutatói és vendégforgalmának alakulása között, ha már kiépült egy turisztikai alapinfrastruktúra. A desztináció mögötti ismertség és marketing tevékenység legalább olyan erővel határozza meg egy-egy térség vendégforgalmát, mint a vonzerő. Ezt még néhány tényező alapvetően befolyásolja. Általában a Tisza szerepét hangsúlyozzák, de a víziturizmus hatása nem olyan jelentős, mint gondolnánk. Legjelentősebb szerepe a humán erőforrásnak van. Mindezek alapján összegeztem az információkat, emellett jelentős szerepet játszott a személyes tapasztalatok megléte. 6 típust állapítottam meg:

1. Adottságok hiányában nem kapcsolódtak be a turizmusba: 26 település nem rendelkezik vonzerővel.
2. Természeti és/vagy társadalmi adottságokkal rendelkeznek, mégsem kapcsolódtak be a turizmusba: 17 település nem hasznosítja elég hatékonyan az adottságait.
3. Természeti és/vagy társadalmi adottságai nem jelentősek, de humán erőforrás szerepe miatt 13 településen a turizmus növekszik, elsősorban a turizmushoz való hozzáállás a meghatározó, a területfejlesztés egyéb lehetőségeinek hiánya miatt ösztönzik a fejlesztését.
4. Természeti és/vagy társadalmi adottságokkal rendelkeznek, emellett a humán erőforrás is

preferálja a turizmusfejlesztést: 5 település így az elmúlt néhány évben kapcsolódott be a turisztikai rendezvények sorába.

5. Adottságaik és a humánerőforrás szerepe miatt jelentős a turisztikai tevékenység: ma már 13 település komolyan foglalkozik a turizmusfejlesztésével. Ezen falvak lakói és vezetése már az 1990-es évek közepétől tapasztalják a turizmus húzóágazati hatását.
6. Városok, központi szerepkörrel, a két központi kisváros nem hasonlítható össze a falvakkal, ezért külön kategóriába soroltam, de jelentős mértékben preferálják a turizmust.

Szatmár-Bereg falvainak turisztikai szempontú tipizálása

A Szatmár-Beregi térség fejlesztési lehetőségei, feltételei

Esettanulmányok, melyek készítésében részt vettem.

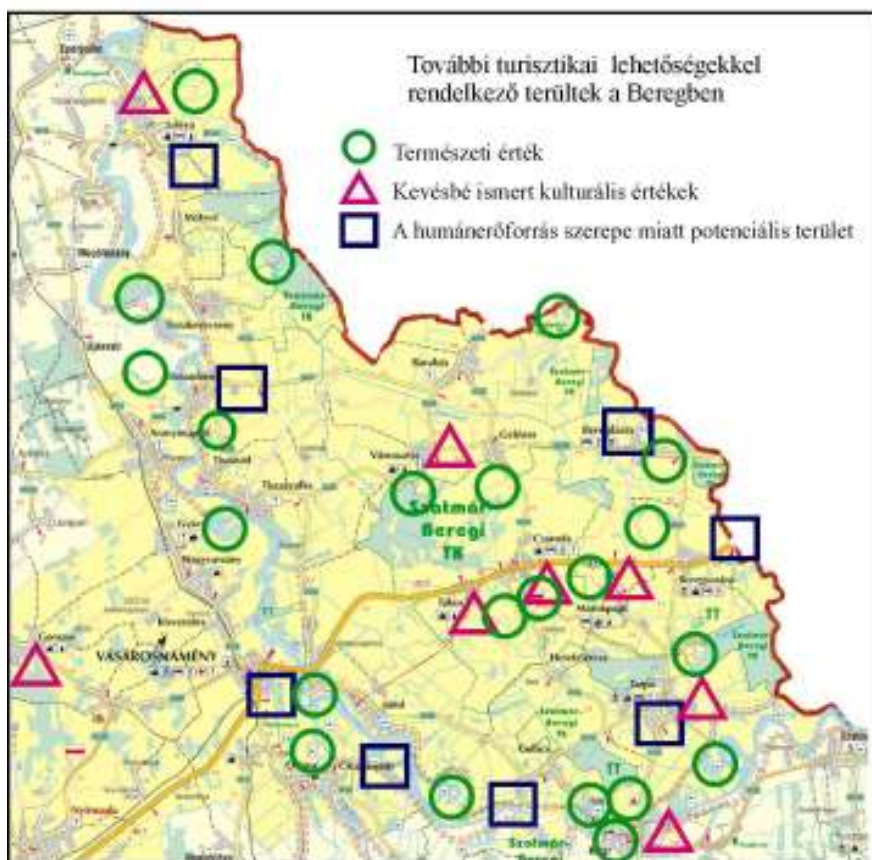
1. A Bereg térségi fejlesztési társulat vidékfejlesztési stratégiai programja

Négy programcsomag került meghatározásra, melyből turizmus áll a második helyen, ebből a 4. sz. prioritás a „Természeti és kulturális értékekre alapuló turizmus fejlesztése”.

A térség zártságának egyetlen előnye volt a hagyományok megőrzése, és a természet viszonylagos érintetlensége. Ez olyan kuriózumot ad a kistérségnek, amit ki lehet és kellene

használni. A térség értékei a „tisza” folyók, népi építészeti, tájjellegű templomok, haranglábak, hagyományörzés. Hátrány a turisztikai szakemberek hiánya, a nyelvtudás. A belföldi turizmus további emelése is cél. A „vadregényes” táj különösen a fiatalok számára vonzó, ifjúsági programok kialakításával, amelybe a táji jellegzetességeket is beleépítik. Emellett a családi turizmus is célcsoport. A természethez kapcsolódó speciális érdeklődésű turisták (madarászok, fotósok, stb) számára is programokat célszerű kínálni. Hiánya a tervnek, hogy nem eléggé épít a hosszúhétvégékre, második üdülésre.

További turisztikai lehetőségekkel rendelkező területek a Beregben

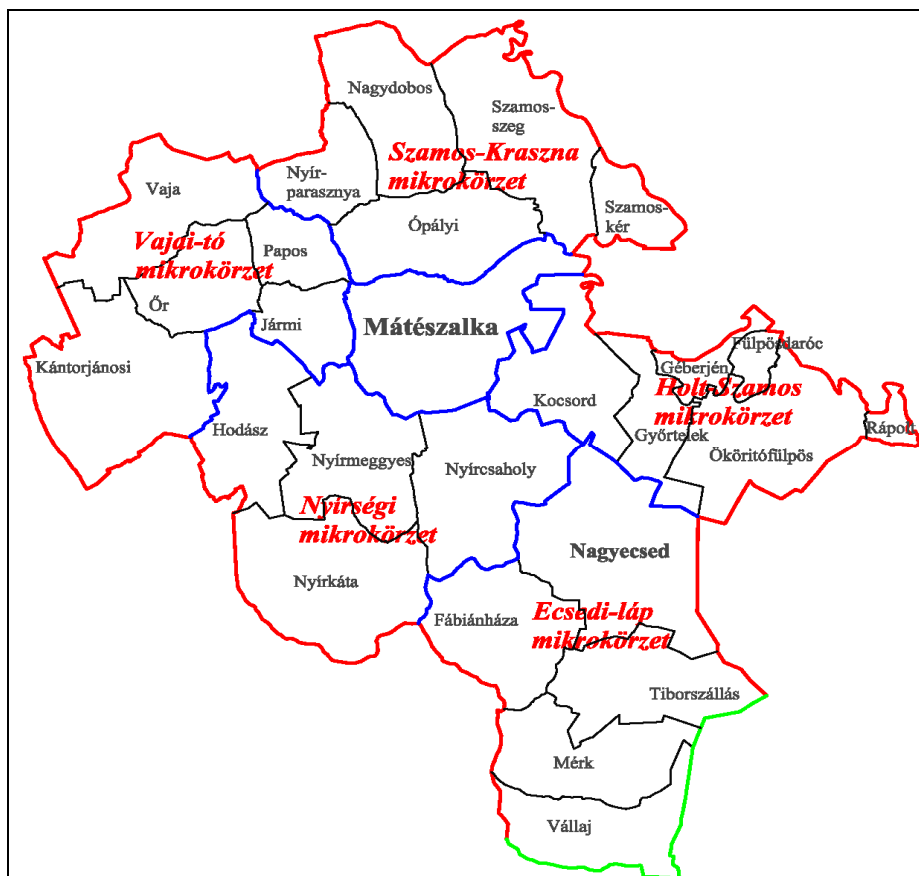
2. A Mátészalkai kistérség idegenforgalmi fejlesztési koncepciója és stratégiai programja

A koncepció a mátészalkai kistérség turizmusának közép és hosszú távú fejlesztési céljait és a megvalósításukhoz szükséges feltételrendszert vázolja fel. A stratégiai program a középtávra szóló fejlesztési feladatokat tartalmazza. A dokumentum a mátészalkai Szatmári többcélú kistérségi társulás döntését hivatott előkészíteni arról, hogy a turizmus milyen szerepet játsszon a kistérség életében.

A részletezett alprogramokban minden település megjelenik több turisztikai termékcsomag mellett, ahol lehetőséget látunk a megvalósításra. Így érhető el az, hogy a turisztikai fejlesztésekből a kistérség elmaradottabb települései is részesülhessenek, s a kistérség egésze élhessen az idegenforgalom adta felzárkózási lehetőségekkel.

Turisztikai mikroövezetek lehatárolását javasoltuk. A kistérség térszerkezeti helyzete és adottságai alapján az összes településre kiterjedő fejlesztések mellett megfogalmazhatók olyan mikroövezetek, amelyek települései hasonló helyzetben vannak. A mikroövezetek arculatának leginkább megfelelő elsődleges turisztikai funkciók is kijelölhetők. Erre építhetők fel a kapcsolódó programok, a nagyobb központoktól (Mátészalka, Nagyecsed, Vaja), az alközpontokon (Kocsord, Mérc-Vállaj, Nyírkáta-Nyírmeggyes, Ópályi) keresztül a kis-települések összefűzésével alakítható ki a települések egymást kiegészítő komplex turisztikai programcsomagja.

A Mátészalkai kistérség tervezett turisztikai mikroövezetei

IV. ÖSSZEGZÉS

2001-ben Csarodán egy augusztusi falunapon a vásárban egy idős néni 40.000 Ft-ért eladta azt a gyönyörűen hímzett terítőcsaládot (kollekciónak nevezhetjük), amit régóta szellőzött minden tavasszal, a többivel együtt, de csak állt a szekrényben és nem használta még ünnepnapokon sem senki. Nagyon örült, hogy majd ebből a pénzből tudja segíteni az unokáit. Azóta Erzsike néni már megrendelésre is hímzi a beregi keresztes terítőket, függönyöket, 3 éve már számlát is tud adni róla. Emellett a szilvalekvárt is nagy tételben főzi, egy tákosi rokona újra aszalja a gyümölcsöt. Ezt a jövedelem-kiegészítési lehetőséget is vidékfejlesztés egyik elemének tartom, ami itt a turizmusnak köszönhető.

A turizmus fejlődésének legnagyobb eredménye – a vendégforgalom stabilizálódása, néhol növekedése mellett – hogy a tájspecifikus élelmiszerek, bioételek és néhány hungarikum előállítására és növekvő forgalmazására beindult. A helyi export fellendülése a Szatmár-Bereg lakosságának jövedelem-kiegészítést, egyre több esetben megélhetést biztosít. Olyan megélhetést, aminek természetföldrajzi alapjai itt adóttak és amit évszázadokon át műveltek, azaz a mezőgazdasági termékek előállítását és feldolgozását, késztermékké történő alakítását.

Egy turisztikai desztináció, jelen esetben Szatmár-Bereg turisztikai kapacitása és fogadóképessége hozzájárul, kölcsönhatásban áll a térség infrastrukturális, gazdasági fejlődésével. Remélhetőleg a beindult hatások folytatódnak, stagnálódnak, megtalálják a kedvező egyensúlyi állapotot, és továbbra is a vidékfejlesztés elemeként működnek.

A dolgozatban akár erős kritikai élel is megfogalmazódhatna, hogy az idegenforgalomnak a megyében csak mintegy 15 településen, vagy Szatmár-Beregben a települések 23%-ában van komoly gazdasági súlya. Ezek nem nagy arányok, mégis jelentősnek tartom a fejlődést, hiszen a települések, falvak differenciálódása idején, amikor a munkahelyteremtés még mindig várat magára, a turizmus az, amely rövidtávon is képes volt, és remélhetőleg folyamatosan képes lesz hozzájárulni az életminőség javulásához.

Az identitástudat megerősödése, a falvak arculatának kialakulása és minőségi előrelépése hozzájárul, hogy a népességszám stabilizálódjon területünkön. A fiatal korosztály elvagyódik a szülőfalvakból. Munkahelyemen, a Nyíregyházi Főiskolán sok hallgató tanul a térségből. Az elmúlt hét év alatt nem sok, de egyre több kedvező tapasztalatom alakult ki. Ha van munkalehetőség, ha biztosított a megélhetés, nem feltétlen vágnak a fiatalok nagyvárosokba. Bár találkoztam olyannal is, akinek a megélhetése a szülői háztól függetlenül

is megoldott, de a cigány népesség jelenléte miatt határozottan el akar menni. Visszatelepült fiatal családokkal is egyre többet találkozunk. Pénzkereseti lehetőségük miatt az ingázás még jelentős Nyíregyháza vagy épp Budapest és például Csaroda, Panyola, Beregdaróc, Túrístvándi között, de a megélhetést, az élhetést itt képzelik el, a jólét és jóllét közötti különbséget kézzel foghatóan lehet aprófalvainkban is érezni.

A hagyományok életben tartása csak egy szűk réteget foglalkoztat, de megnézni és élményszerűen kipróbálni sokan tennének szívesen (szövés, hímzés, cibere-főzés, aszalás, a pálinkafőzés megismerése, stb). Ahhoz, hogy ezt megtehessek a következő generációkkal is az interaktív múzeumok, tájházak mellett a falusi portákon nyílik lehetőség. A családi üdülések növekvő száma és az ifjúsági korosztály megnyerése terén is jelentős előrelépések történtek Szatmár-Bereg turizmusában.

A turizmus eredményei közül néhány:

- Az elmúlt tíz év alatt a vendégforgalom térségünkben a többszörösére emelkedett, így jelentős mértékben hozzájárul a jövedelem-kiegészítéshez.
- A turisztikai vállalkozások száma nőtt, így a munkahelyteremtéshez is hozzájárul.
- A szezonális megnyújtásával és tavaszi, őszi rendezvények megszervezésével tovább növekszik a vendégéjszakák száma.
- A mezőgazdasági termékek, főleg a szilva visszanyerte értékét.
- A vendégek igénylik és szívesen költenek késztermékekre, biotermékekre: lekvárok, aszalványok, pálinka, ezek végre kaphatók a Szatmárikum házaiban, vagy a Beregi boltokban.
- Az alapanyagok megtermelése mellett a teljes feldolgozást további munkahelyteremtő hatása, jövedelemkiegészítő szerepe van.
- Az új turisztikai termékek (szilvaút, fesztiválok, fürdő, naturpark) térségi összefogással valósulhattak meg, amelyek szociokulturális hatása így kedvezőbb.
- A falvak külső képe megváltozott, szép rendezett falukép fogadja az ide érkezőket.
- A fogadóképesség optimalizálása történik, de ezen a téren meg kellene találni a megfelelő egyensúlyt.
- A belföldi vendégek száma növekszik, bár nem csak a főutazás megnyerése csak a cél, hanem a hosszúhétvégék, családi üdülések színtere lehet térségünk.
- Az együttműködés erősödik a civil szervezetek és a turisztikai szakemberek, szervezetek között, de ezt még hatékonyabban szükséges folytatni.

- A turisztikai szolgáltatások területén minőségi változás következett be, amelyet feltétlen tovább kell fokozni, hiszen mind a belföldi, mind a külföldi vendégek igénye növekszik, az utazási trendek, a jóléti társadalmak kereslete és az utazók demográfiai szerkezete ezt igényli.
- Az idegenforgalom másodlagos jövedelemkiegészítő szerepének megváltoztatása jelentene igazi vidékfejlesztést térségünkben is.

Ahhoz, hogy stabilan az Észak-alföldi Régió turisztikai magterületei közé tartozzon térségünk további minőségi fejlődés, változás szükséges a turisztikai alap- és szuprastruktúra területén is. Ehhez a szakemberképzés kialakult a megyében, a fiatal szakemberek száma is növekszik.

Kutatási eredményeim:

- A kutatás során egyértelművé vált, hogy a turizmus térségünkre vonatkozó legjelentősebb hozzáadéka, azaz a helyi élelmiszeripari termékek eladása jelentős mértékben növekedett, de ez sem a turisztikai, sem a mezőgazdasági statisztikákban nem kimutatható.
- A térségi szintek vizsgálata azt bizonyította számomra, hogy a turisztikai fejlesztési lehetőségek adottak, de alapja a helyi humán erőforrás. Annak megléte vagy nem-léte határozza meg egy-egy falu idegenforgalmi fejlődését.
- Országos, régiós, vagy akár megyei turisztikai statisztikák alapján nem mutatható jól ki a turizmus területfejlesztő hatása. Az eredmények és a személyes tapasztalatom gyakran eltérő.
- A kutatások, felmérések, a turizmus hatásainak számszerűsítése, a pozitív hatásainak közérthető módon történő bemutatása széles körben szükséges. Ezáltal bebizonyítani a Szatmár-Bereg egész lakosságának, hogy a turizmusfejlesztés eredményei jó irányban hatnak az életminőségre. Az a szemléletváltás, miszerint nem csak a mezőgazdaságból lehet megélni tovább kell, hogy folytatódjék.
- Az aprófalvakban az egyéni vállalkozások mellett elsősorban a lakosság összefogása eredményezheti az ismertté, elismertté válást. Így alakul ki egy kezdeti marketing, amely alapja a fejlődésnek.
- Több példa van arra, hogy idegenforgalmi szakemberek, vagy idegenforgalommal is foglalkozók lettek polgármesterek: Tivadar, Csaroda, Tarpa, Túrístvándi, Penyige, Panyola. Példák sikeres egyéni, de nem turisztikai vállalkozásokra, melynek érdeke a

turizmus gerjesztése: Tarpa Natura Kft., Tarpa Manufaktura Kft., Panyolai Szilvórium Kft., helyi termékeket dolgoznak fel.

- A kilencvenes évek elején, közepén még a vizitorturizmus és az ökoturizmus fejlesztésében láttunk lehetőséget. Ez nem valósult meg. Ma a falusi turizmus a rendezvényeivel, komplex csomagokkal és a szilvaút a „húzóágazat”.
- A falvak negyedében ér el területfejlesztést a turizmus, megítélésem szerint ez magas arány. Közvetve még ennyi kapcsolódik hozzá.
- Nem minden faluban „gyógyír” a turizmus.
- A fejlesztési koncepciók fontosak az önkormányzatok, egyéb szervezetek számára, legalább átgondolják a benne leírtakat, de a megvalósulás hatékonysága alacsony.
- A jó egyéni ötletek, kezdeményezések általában tökehiány miatt nehezen valósulnak meg. Fontos volna a helyi és régiós szint hatékonyabb együttműködése.
- Megítélésem szerint a turizmus hozzájárult ahhoz, hogy térségünk mentális távolsága csökkenjen az ország távolabbi területeihez.
- Szatmár-Beregnek napjainkra kialakult a turisztikai miliője és minden adott ahhoz, hogy erősödjön a pozitív imázs, amely stabilizálhatja az idegenforgalmat.

További lehetséges irányok a kutatásban:

- A statisztikailag nem kimutatható eredmények mérésének kidolgozása. A hagyományos turisztikai mutatók nem jelzik eléggé, hogy mennyiben járul hozzá az idegenforgalom az életminőség javításához.
- Az agrármutatók alaposabb elemzése. Ebből győződhetnénk meg arról, hogy valójában milyen mértékben nő a gyümölcsstermelés. A háztáji gyümölcsök azonban nehezen nyomon követhetők.
- A helyi fiatal diplomások nyomon követése, legalább reprezentatív mintavétellel.
-
- A magyarországi kistájak eltérő módon tudják felhasználni az örökség, kulturális és falusi turizmus adta lehetőségeket. Összehasonlítások további alkalmazása és akár mintaterület kijelölése is lehetséges szakmán belül.
- Az aktív turizmus, ökoturizmus egyediségének kifejlesztése. Nem versenyezhetünk a Tiszató ártéri kenutúráival, vagy a Kőrös-Maros Nemzeti Park bemutatóközpontjaival, a Duna-Dráva vizitorturizmusával, azonban a gátakon és kellemes erdei dűlőutakon, „dzsungelgyümölcsösök” mentén kerékpározhatunk egyik faluból a másikba.

- További különleges attrakciókkal (pl: hímzőház, lápi-portya, lápi-öttusa) fejleszthető a vonzerő.

Véleményem szerint a turizmus önmagában nem képes komplex területfejlesztő hatást elérni és nem mindenhol lehet ez a megoldás. Azonban ahol működik, ott hagyományos gazdasági hatása mellett erősíti az identitástudatot, megteremti a helyi agrártermelés és feldolgozás további lehetőségeit, késztermék előállítását szorgalmaz így a terület népességmegtartó ereje is fokozódik. Növeli a vidéken élők életminőségét, megteremtve az önfoglalkoztatást, és nem utolsósorban a térségi összefogást.

Egy levéltári forrás szerint 1406 szeptemberében a kishemesek lakta Bereg megyei Hete (a mai Hetefejércse része) egyik lakosa a Beregszászon ülésező megyei törvényszék elé járult, hogy megvádolja egyik szomszédját, miszerint az lerázta a termést körtefájáról, majd a körtét elhordta. Az így keletkező perben a bíróság azt az ítéletet hozta, hogy a megvádolt szomszéd esküvel tisztázza magát a vád alól (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Oklevéltár 128. sz.). Szándékosan egy jelentéktelennek tekinthető esetet választottam annak szemléltetésére, hogy a középkori társadalmi viszonyok 600 év távlatából sem sok mindenben változtak, de a technikai és gazdasági fejlődésnek köszönhetően megmutathatjuk szeretett vidékünket másoknak, és ezt mindkét fél a maga javára kamatoztathatja. A turisztikai desztinációk kemény versenyében egy sajátos, egyéni arculattal rendelkező vidéket kínálunk, az ide érkezők a kellemes kikapcsolódás mellett ismereteiket is bővíthetik, míg a helyiek alapvető vendégszeretete a megélhetésükhöz járul hozzá. A másik hozadékának feltétlen szüksége, – a fenti példából hitet merítve – hogy több száz év múlva is bizonyára esendő, de boldog emberek lakják e térséget.

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

Bácskainé Pristyák Erika

A disszertáció témájához kapcsolódó publikációk

1. **ÁRPÁD HANUSZ–ERIKA B. PRISTYÁK** (2008): *Role of small towns in the tourism of Szabolcs-Szatmár-Bereg county*. In: Csapó, T. – Kocsis, Zs., (ed.): Large villages and small towns in the space. Nyugat-Magyarországi Egyetem, Szombathely, pp. 89-101.
2. **ERIKA B. PRISTYÁK** (2007): *The possibility of the heritage-tourism in the Szatmár-Bereg*. In: L. Lehoczky – L. Kalmár (eds.): 6th International Conference of PhD Students – Natural Science. University of Miskolc, Miskolc, pp. 89-95.
3. **HANUSZ ÁRPÁD – B. PRISTYÁK ERIKA** (2007): *A turizmus szerepe egy vidéki térség szerkezet- és funkcióváltásában*. **Földrajzi Közlemények**, CXXXI./LV./ kötet, 2007. 3. szám, pp. 203-215.
4. **PRISTYÁK ERIKA** (2006): *Adatok a Szatmár-Beregi síkság falvainak turisztikai szempontú tipizálására*. In: Kókai Sándor (szerk.): Földrajz és turizmus. Tiszteletkötet Dr. Hanusz Árpád 60. születésnapja tiszteletére. Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, pp. 279-290.
5. **CZUPPON VIKTÓRIA – PRISTYÁK ERIKA** (2006): *Nemzetközi és hazai indikátorok alkalmazása urbánus és rurális területek lehatárolásánál*. In: Kókai Sándor (szerk.): Természettudományi közlemények 6. Nyíregyházi Főiskola TTFK, Nyíregyháza, pp. 21-30.
6. **PRISTYÁK ERIKA** (2005): *A Beregben*. In: **A Földgömb**, 2005/1. szám, pp. 38-49.
7. **ERIKA PRISTYÁK** (2005): *The demographic attributes in the Bereg-plains between 1980-2004*. In: International multidisciplinary conference, Baia Mare, Romania, pp. 637-644.
8. **CZUPPON VIKTÓRIA – PRISTYÁK ERIKA** (2005): *Adalékok a tamási kistérség turisztikai szempontú értékeléséhez, összehasonlítva a beregi kistérséggel*. In: Kókai Sándor (szerk.): Természettudományi közlemények 5. Nyíregyházi Főiskola TTFK, Nyíregyháza, pp. 61-76.
9. **ERIKA PRISTYÁK** (2005): *The possibility of the eco-tourism in the Bereg plain*. In: Jan Kostalik (ed.): Changes in a landscape structure as a reflection to a present sociable changes in the Middle and East Europe. UPJS, Ustav Geografie, Košice, pp. 103-108.
10. **PRISTYÁK ERIKA** (2004): *Ártéri erdők és ártéri gyümölcsösök a Szatmár-Beregi síkságon és adalékok az idegenforgalmi hasznosíthatóságához*. In: Hanusz Árpád (szerk.): Tiszteletkötet Frisnyák Sándor 70. születésnapja tiszteletére, Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, pp. 175-191.

11. **PRISTYÁK ERIKA** (2004): *Beregi települések idegenforgalmának alakulása az elmúlt években statisztikai adatok tükrében*. In: Kókai Sándor (szerk.): Természettudományi közlemények 4., Nyíregyházi Főiskola TTFK, Nyíregyháza, pp. 329-350.
12. **RAKONCZAI JÁNOS – PRISTYÁK ERIKA** (2003): *Az árvizek hatása az alföldi népesség migrációjára az utóbbi fél évszázadban*. **Alföldi tanulmányok**, 2003 (19.kötet), pp. 118-129.
13. **PRISTYÁK ERIKA** (2002): *A kistérségek lehatárolásának elméleti problémái megyénkben*. In: Kókai Sándor (szerk.): Természettudományi közlemények 2. Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Kara, Nyíregyháza, pp. 227-238.
14. **PRISTYÁK ERIKA** (2002): *A Felső-Tisza-vidék leírása Magda Pál és Fényes Elek munkáiban*. In: Frisnyák Sándor (szerk.): A Nyírség és a Felső-Tisza-vidék történeti földrajza. Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszék, Nyíregyháza, pp. 127-132.
15. **PRISTYÁK ERIKA** (2001): *A Beregi-síkság demográfiai jellemzői 1970-2000 között*. In: Kókai Sándor (szerk.): Természettudományi Közlemények 1. Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kara, Nyíregyháza, pp. 155-162.

A disszertáció témájához kapcsolódó előadások

1. **PRISTYÁK ERIKA** (2006): *A kistérségi városi központ és a falvak kapcsolata a turizmus fejlesztése érdekében Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei példákon*. In: Fejlesztés és képzés a turizmusban, II. Országos Turisztikai konferencia tudományos közleményei, PTE, TTK, Földrajzi Intézet, 8 p. (CD kiadvány)
2. **HANUSZ ÁRPÁD – PRISTYÁK ERIKA** (2005): *Ukrán-magyar településközi kapcsolatok a Szatmár-Beregi területeken, különös tekintettel a turizmusra*. In: Szónokiné Ancsin Gabriella (szerk.): Határok és Eurorégiók, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaság és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, pp. 155-168.
3. **PRISTYÁK ERIKA** (2004): *Tájhasznosítási lehetőségek a Beregben – idegenforgalom fejlesztésének adottságai és lehetőségei – raszteranalízis segítségével*, Geográfus Doktoranduszok VIII. Országos Konferenciája, SZTE Szeged, 2004. szeptember 4-5. CD-publikáció p 8.
4. **PRISTYÁK E.** (2004): *Természeti- és társadalomföldrajzi adottságok idegenforgalmi potenciálként a Beregben*. In: Kecskés Mihály (szerk.): MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete 2004. évi konferenciakötete, Nyíregyháza, pp. 275-281.
5. **PRISTYÁK E.** (2002): *A beregi kistérség idegenforgalmának alakulása*. Geográfus Doktoranduszok VII. Országos Konferenciája. Budapest,

6. **PRISTYÁK E.** (2002): *A Beregi Tiszahát turisztikai lehetőségei – helyzetelemzés*. In: *Kutatás a turizmusban, a turizmus aktuális kérdései Magyarországon*. PTE TTK FI Turizmus Tanszék, Pécs, 8. p.

Egyéb publikációk

1. **PRISTYÁK ERIKA** (2003): *A bokortanyák morfológiai képének változása*. In: Frisnyák Sándor (szerk.): *Nyíregyháza. Nyíregyháza Megyei Jogú Város és a Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza*, pp. 193-201.
2. **PRISTYÁK ERIKA** (2003): *Szabadidő-turizmus a Zempléni hegységben*. In: Gál András – Frisnyák Sándor (szerk.): *Szerencs és a Zempléni-hegység*. Nyíregyházi Főiskola és Szerencs város, Szerencs, pp. 299-308.
3. **PRISTYÁK ERIKA** (2003): *A Lipszky-féle térkép felhasználásáról – 200 éve kezdték metszeni a „Mappa generalis regni Hungariae” országtérképet*. In: Kókai Sándor (szerk.): *Természettudományi közlemények 3.* Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Kara, Nyíregyháza, pp. 209-213.
4. **PRISTYÁK ERIKA** (2003): *A tanyai iskolák létrejöttének hatása a bokortanyák morfológiai képére*. In: MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete 12. éves közgyűléssel egybekötött tudományos ülésének előadásai. MTA SzSzBM TT, Nyíregyháza, pp. 193-196.
5. **PRISTYÁK ERIKA** (2001): *A bokortanyák helyzete, a fejlődés lehetőségei, feltételei*. In: Dr. Boros László (szerk.): *Észak- és Kelet-Magyarországi Földrajzi Évkönyv 10.*, Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza, pp. 171-182.